

Monitoring polityki społecznej listopad-grudzień 2019

Sfinansowano przez Narodowy Instytut Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
ze środków Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018 – 2030

Spis treści

Wprowadzenie	str. 3
Osoby z niepełnosprawnością	
Zmiany w Solidarnościowym Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.....	str. 4
Wyższy zasiłek pielęgnacyjny	str. 7
Wzrost wysokości świadczenia pielęgnacyjnego	str. 8
Większe wsparcie finansowe dla Warsztatów Terapii Zajęciowej i Zakładów Aktywizacji Zawodowej.....	str. 9
Rynek pracy	
Wzrost płacy minimalnej i minimalnej stawki godzinowej	str. 11
Ubóstwo	
Raport Poverty Watch 2019. Monitoring ubóstwa finansowego i polityki społecznej przeciw ubóstwu w Polsce	str. 13
Usługi społeczne	
Ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych	str. 15

Wprowadzenie

Niniejszy Monitoring przygotowany przez Wspólnotę Roboczą Związków Organizacji Socjalnych, omawia istotne zmiany prawne i prezentuje ważne informacje z obszaru polskiej polityki społecznej w okresie listopad – grudzień 2019.

Omawiane zagadnienia będą miały istotny wpływ na dochody i jakość życia dużych grup społecznych, często osób w trudnej sytuacji materialnej i życiowej np. osób otrzymujących płace minimalną czy minimalną stawkę godzinową, a także osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów.

W monitoringu można znaleźć również streszczenie raportu „Poverty Watch 2019. Monitoring ubóstwa finansowego i polityki społecznej przeciw ubóstwu w Polsce”, który przedstawia pogłębioną diagnozę ubóstwa w Polsce, pokazuje koniec trendu spadku ubóstwa i przyczyny jego wzrostu od 2018 roku.

Dokument omawia także wchodzącą w życie 1 stycznia 2020 roku ustawę o Centrach Usług Społecznych, która wprowadza zmianę systemową w obszarze polskiej polityki społecznej i jest próbą kompleksowej odpowiedzi na potrzebę zintegrowanego wsparcia w usługach społecznych.

Osoby z niepełnosprawnością

Zmiany w Solidarnościowym Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych

21 listopada 2019 roku sejm uchwalił zmiany w ustawie o Solidarnościowym Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych. Zgodnie z regulaminem sejmiku tekst ustawy został przekazany do senatu¹. Nowelizacja wchodzi w życie od 1 stycznia 2020 r.

Fundusz zmienia nazwę na Fundusz Solidarnościowy i rozszerza się istotnie zakres jego działań. Najważniejsza zmiana dotyczy finansowania przez Fundusz w 2019 jednorazowego świadczenia dla emerytów i rencistów tzw. trzynastej emerytury, wraz z kosztami jego obsługi. Mechanizm finansowy wyglądać ma następująco: „Zgodnie z projektem pieniądze na refundację tzw. trzynastych emerytur i rent z 2019 r., wypłacone z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, są kosztami Funduszu. Tym samym Fundusz prześle do FUS pieniądze na refundację tego świadczenia. Minister finansów wpłaci do Funduszu Rezerwy Demograficznej pieniądze z budżetu państwa, zablokowane w części dotyczącej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Funduszowi z kolei zostanie udzielona pożyczka w kwocie do 9 mld zł z Funduszu Rezerwy Demograficznej.”² Kolejną nowością ma być finansowanie z Funduszu renty socjalnej i zasiłku pogrzebowego, które do czasu zmiany ustawy były finansowane z budżetu państwa. Fundusz będzie mógł także brać niskooprocentowane pożyczki na ewentualne pokrycie zwiększonych wydatków.

Budżet Państwa na przyszły rok jest już zatwierdzony, jednakże Fundusz nie jest objęty SRW (stabilizująca reguła wydatkowa) i dlatego rząd może wykorzystać pieniądze Funduszu do innych celów.

Pierwotne założenia funduszu i obawy strony społecznej.

Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych zaczął funkcjonować 1 stycznia 2019 r. Jego powstanie było efektem sejmowego protestu rodziców osób z niepełnosprawnością w roku 2018. Głównym celem funduszu jest wsparcie społeczne, zawodowe, zdrowotne i finansowe osób z niepełnosprawnością. Finansowanie dla Funduszu zapewnia obowiązkowa składka stanowiąca 0,15 proc. podstawy wymiaru składki na Fundusz Pracy, a także danina solidarnościowa od dochodów osób fizycznych. Wyniesie ona 4 proc. od nadwyżki dochodów powyżej miliona złotych za rok podatkowy. Pierwsze przychody z tego tytułu wpłyną do funduszu w 2020 roku, po rozliczeniu podatkowym za 2019 r.

¹ <http://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=13>

² <http://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/861277>

Dodatkowym źródłem przychodów dla funduszu ma być także podatek od sprzedaży detalicznej (tzw. podatek od hipermarketów). Fundusz ma zapewniać finansowanie dla świadczenia uzupełniającego, tzw. 500 zł plus dla osób niesamodzielnych, a także czterech długo oczekiwanych programów:

1. "Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych"
2. „Opieka wytchnieniowa”
3. "Centra opiekuńczo-mieszkalne"
4. "Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej"

Zmiany w ustawie budzą silny niepokój środowiska osób z niepełnosprawnością, a także opiekunów takich osób. Żadna ze zmian w ustawie nie była konsultowana z tym środowiskiem. Zmiany w zostały zgłoszone w trybie poselskim, a cały proces legislacyjny miał zaskakująco ekspresowy charakter. W ustawie nie ma żadnych zapisów blokujących wypłaty z funduszu na inne cele. Strony społecznej nie uspokajają zapewnienia ze strony posłów PiS i Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Już w połowie listopada 78 organizacji reprezentujących środowisko osób z niepełnosprawnościami wystosowało list do przewodniczącego klubu parlamentarnego Prawa i Sprawiedliwości Ryszarda Terleckiego. W liście czytamy m. in. :

„Podkreślić przy tym należy, że nadzieją środowiska osób z niepełnosprawnościami było docelowe stworzenie ze środków Funduszu systemowych rozwiązań, m.in. zapewniających asystencję osobistą i opiekę wytchnieniową, a także zatrudnienie wspomagane – nie na zasadach projektowych, ale jako trwałe rozwiązania gwarantowane. Wyrażamy obawy, że przeznaczenie środków z Funduszu na wypłatę dodatkowych emerytur i rent to uniemożliwi.

W związku z powyższym, zwracamy się z prośbą o informację na temat przewidywanych przez projektodawców konsekwencji takiego rozwiązania dla systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami. W szczególności prosimy o następujące informacje:

- *czy po przyjęciu proponowanego projektu możliwe będzie kontynuowanie programów z Funduszu uruchomionych w 2019 r. („Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych”, „Opieka wytchnieniowa”, „Centra opiekuńczo-mieszkalne”, „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – edycja 2019-2020), a jeśli tak, to ile wyniosą wydatki na każdy z tych programów?*
- *jaka łączna kwota środków z Funduszu przeznaczona będzie w 2020 r. wyłącznie na działania wspierające osoby z niepełnosprawnościami?*

- *czy wnioskodawcy brali pod uwagę wprowadzenie waloryzacji, wraz z waloryzacją rent i emerytur, progu dochodowego dla świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji („500+” dla osób z niepełnosprawnościami) finansowanego ze środków Funduszu, który aktualnie wynosi 1.100 zł.”*

22 listopada 2019 środowisko osób z niepełnosprawnościami spotkało się z senatorami i marszałkiem senatu Tomaszem Grodzkim w celu omówienia kontrowersyjnych zmian w ustawie i zaproponowania konkretnej poprawki do ustawy, która gwarantowałaby finansowanie dla kluczowych programów.

Podobnie krytyczne stanowisko w sprawie zajął OPZZ w swojej oficjalnej opinii dostępnej m.in. na stronie sejm³:

„W naszej ocenie konieczne jest dookreślenie szczegółowo katalogu przeznaczenia środków na wsparcie osób z niepełnosprawnościami wraz z gwarancją budżetową. W przeciwnym razie wsparcie osób niepełnosprawnych stanie się pozorne, czego przykładem jest obecnie przedłożony poselski projekt ustawy.

Wobec powyżej wskazanych zastrzeżeń systemowych, OPZZ oczekuje wycofania się z przedłożonej propozycji ustawowej w proponowanym kształcie i wnosi o podjęcie konstruktywnej dyskusji zarówno ze środowiskiem osób z niepełnosprawnościami, jak i w ramach Rady Dialogu Społecznego.”

18 grudnia 2019 głosami 96 senatorów, przy jednej osobie wstrzymującej się, senat przegłosował ustawę ze zgłoszonymi poprawkami, które przewidują, że wpływy funduszu pochodzące ze składki na Fundusz Pracy i z daniny solidarnościowej będą mogły być przeznaczane wyłącznie na pomoc osobom z niepełnosprawnością.

³ <http://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/E55CA065197A0885C12584B900510E8C/%24File/13-003.pdf>

Wyższy zasiłek pielęgnacyjny

Od 1 listopada br. do 215,84 zł wzrosła wysokość zasiłku pielęgnacyjnego. Wcześniej wynosił on 184,42 zł miesięcznie. Oznacza to wzrost o 31,42 zł.

Zgodnie z art. 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych:

1. Zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

2. Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje:

1) niepełnosprawnemu dziecku;

2) osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;

3) osobie, która ukończyła 75 lat.

3. Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje także osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21. roku życia.

Po bardzo długim, bo aż 12-letnim, okresie stagnacji wysokości tego świadczenia. W ostatnich latach mamy do czynienia z pozytywnym trendem wzrostu wysokości zasiłku pielęgnacyjnego. Od 1 września 2006 roku do 30 października 2018 wysokość zasiłku pielęgnacyjnego wynosiła 153 zł miesięcznie. Od 1 listopada 2018 kwota ta wzrosła do 184,42 zł. A po podwyżce z 1 listopada 2019 roku wynosi obecnie 215,84 zł miesięcznie. Ten ok. 40 proc. wzrost wysokości zasiłku w ciągu dwóch lat na pewno należy uznać za pozytywną zmianę. Jednakże wysokość zasiłku pielęgnacyjnego nadal pozostaje rażąco niska. Szczególnie biorąc pod uwagę aktualne tempo inflacji i siłę nabywczą tej kwoty.

W 2017 roku „zasiłek pielęgnacyjny wypłacono średnio miesięcznie dla 912,4 tys. osób”⁴.

⁴ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/dzieci-i-rodzina/rodzina/swiadczenia-na-rzecz-rodziny-w-2017-roku,4,1.html>

Wzrost wysokości świadczenia pielęgnacyjnego

Od 1 stycznia 2020 wzrośnie wysokość świadczenia pielęgnacyjnego. Obecnie wynosi ono 1583 zł miesięcznie, a po nowym roku będzie to 1830 zł miesięcznie. Mamy więc do czynienia ze wzrostem o 247 zł co stanowi podwyżkę rzędu ok. 16%.

Zgodnie z Art. 17 ustawy o świadczeniach rodzinnych:

1. Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługuje:

1) matce albo ojcu,

2) opiekunowi faktycznemu dziecka,

3) osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,

4) innym osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności,

- jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji⁵.

Tak duży wzrost wysokości świadczenia pielęgnacyjnego od 1 stycznia 2020 roku związany jest z zaplanowaną kolejną podwyżką płacy minimalnej. Od 1 stycznia 2020 płaca minimalna w Polsce wzrośnie z obecnych 2 250 zł brutto do 2 600 zł brutto. Świadczenie pielęgnacyjne jest waloryzowane corocznie w oparciu o wskaźnik wzrostu płacy minimalnej. Jeżeli zostaną zrealizowane obietnice rządu odnośnie skokowych wzrostów wysokości płacy minimalnej w następnych latach dojdzie też do kolejnych skokowych wzrostów wysokości świadczenia pielęgnacyjnego. To zaś będzie się przekładać na zauważalną poprawę sytuacji materialnej i życiowej opiekunów osób niesamodzielnych.

⁵ <https://www.arslege.pl/swiadczenie-pielegnacyjne/k169/a13872/>

Większe wsparcie finansowe dla Warsztatów Terapii Zajęciowej i Zakładów Aktywizacji Zawodowej

Istotną zmianą z punktu widzenia osób niepełnosprawnych korzystających z usług warsztatów terapii zajęciowej lub pracujących w zakładach aktywizacji zawodowej, a także pracowników tam zatrudnionych, jest nowe rozporządzenie Rady Ministrów zmieniające rozporządzenie w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym.

Podpisane przez Premiera RP rozporządzenie zwiększa, w 2019 roku i latach następnych, wydatki PEFRON dla samorządów wojewódzkich i powiatowych związane z pokryciem kosztów rocznego pobytu jednej osoby niepełnosprawnej ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności zatrudnionej w zakładzie aktywności zawodowej oraz wielkość dofinansowania kosztów rocznego pobytu jednego uczestnika w terapii zajęciowej.

Wsparcie państwa dla WTZ i ZAZ było dotychczas niewystarczające i nie pokrywało kosztów i potrzeb sprawnego i skutecznego funkcjonowania. Szczególnie w kontekście wynagrodzeń, gdzie duże wzrosty płacy minimalnej w ostatnich latach, a także przyszłych, wymuszają wzrost wynagrodzeń, a przez to większe koszty funkcjonowania. „W ocenie zakładów aktywności zawodowej aktualnie określona w rozporządzeniu kwota nie pokrywa wszystkich ponoszonych przez nie kosztów działalności. Ponadto należy podkreślić, że systematyczny wzrost płacy minimalnej znacząco wpływa na wzrost kosztów związanych z funkcjonowaniem zakładu aktywności zawodowej, który jako pracodawca jest zobligowany do zapewnienia minimalnego wynagrodzenia w stosunku do wszystkich swoich niepełnosprawnych i pełnosprawnych pracowników”⁶.

W uzasadnieniu zmian w rozporządzeniu czytamy dalej:

Mając na uwadze dalszy rozwój działalności zakładów aktywności zawodowej oraz ich prawidłowe funkcjonowanie, konieczne jest podjęcie działań zmierzających do usprawnienia finansowania tych jednostek przez zwiększenie kwoty dofinansowania. Zmiany powinny wpłynąć również na wzrost wysokości wynagrodzeń pracowników zakładów. Pomimo faktu, że wynagrodzenia (wraz ze składkami na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne) w zakładach stanowią ponad około 80% w ogólnej strukturze kosztów działalności, wciąż pozostają na zbyt niskim poziomie w stosunku do podstawowych potrzeb i kwalifikacji pracowników. Jak wynika z wystąpień organizatorów zakładów aktywności zawodowej niska wysokość wynagrodzeń przyczynia się ponadto do powstawania

⁶ <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//3/12325452/12630843/dokument421164.pdf>

problemów związanych z rotacją pracowników, będących specjalistami z zakresu rehabilitacji oraz nauki zawodu⁷.

Problemy z zatrudnieniem i jego finansowaniem mają również jednostki prowadzące warsztaty terapii zajęciowej.

Zmiana podyktowana jest licznymi wystąpieniami przedstawicieli jednostek prowadzących warsztaty terapii zajęciowej, którzy wskazują, że dotychczasowa kwota nie pokrywa wszystkich ponoszonych przez warsztaty kosztów działalności. Warsztaty doświadczają problemów wynikających z rotacji pracowników, związanych ze zbyt niskimi wynagrodzeniami. Ponadto zmuszone są do ograniczania nakładów na rehabilitację osób niepełnosprawnych, na inwestycje związane m.in. z doposażaniem pracowni, dowozy uczestników, remonty oraz zatrudnianie specjalistów.⁸

W kontekście powyższych problemów zmiany wysokości wsparcia finansowego dla WTZ i ZAZ należy ocenić pozytywnie. Od 1 października do końca 2019 r. kwota rocznego wsparcia dla jednej osoby zatrudnionej w zakładzie aktywizacji zawodowej wzrasta do 22 750 zł. W 2020 r. i w latach następnych wzrośnie do 25 000 zł. W praktyce oznacza wzrost wsparcia o 750 zł na uczestnika do końca 2019 roku.

Wsparcie warsztatów terapii zajęciowej wzrośnie o 300 zł do końca 2019 r. w przeliczeniu na jedną osobę. Zgodnie z nowym brzmieniem rozporządzenia kwoty rocznego wsparcia na jednego uczestnika w latach następnych będą wyglądały następująco:

- 1) w 2019 r. – 18 096 zł;
- 2) w 2020 r. – 20 496 zł;
- 3) w 2021 r. – 21 696 zł;
- 4) w 2022 i w latach następnych – 22 896 zł.

W 2018 r. w całej Polsce działało blisko 720 warsztatów terapii zajęciowej. Uczestniczyło w nich niemal 27,5 tys. osób niepełnosprawnych⁹.

Na koniec czerwca 2019 r. funkcjonowało w kraju 118 zakładów aktywności zawodowej, zatrudniających łącznie 6927 osób¹⁰.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

⁹ <http://www.rynekzdrowia.pl/Po-godzinach/MRPiPS-warsztaty-terapii-zajeciowej-dla-niepelnosprawnych-potrzebuja-wiekszego-dofinansowania,193924,10.html>

¹⁰ <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/p,85,dane-dotyczace-zakladow-aktywnosci-zawodowej>

Rynek pracy

Wzrost płacy minimalnej i minimalnej stawki godzinowej

Od 1 stycznia 2020 roku wzrasta znacząco płaca minimalna i minimalna stawka godzinowa. Będzie to miało duży wpływ na sytuację ekonomiczną osób o niskich dochodach, rynek pracy, świadczenia finansowane z budżetu państwa powiązane z płacą minimalną (np. świadczenie pielęgnacyjne), a także pracę organizacji pozarządowych.

Wysokość **płacy minimalnej** wzrośnie z obecnych **2 250 zł brutto** do **2 600 zł brutto** w **2020 r.**, netto odpowiednio jest to **1634 zł** w roku **2019** i **1.878 zł** w roku **2020** (dla osób bez ulgi podatkowej). Dla pracowników z podstawowymi kosztami uzyskania przychodów plus ulga podatkowa płaca minimalna wyniesie 1920,62 zł netto. **Minimalna stawka godzinowa** wzrośnie z **14,70 zł brutto** (12 zł netto przy umowie o dzieło i 9 zł netto przy umowie zlecenie.) w 2019 r. do **17 zł brutto** (11 netto przy umowie zlecenia) w **2020 r.**

W 2020 minimalne wynagrodzenie będzie stanowić 49,7 proc. prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. **W Polsce płacę minimalną otrzymuje 1,5 mln pracowników i pracownic.** Zgodnie z tegoroczną nowelizacją ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, dodatek stażowy będzie wyłączony z podstawy wymiaru tego wynagrodzenia, dzięki czemu pracownicy i pracowniczki z wysługą lat zarobią więcej. Kara grzywny za nieprzestrzeganie przepisów o wysokości płacy minimalnej i stawki godzinowej wynoszą od 1 000 zł do 30 000 zł.

Całkowity koszt zatrudnienia dla pracodawcy zwiększa się następująco¹¹:

Rok	Stawka minimalna brutto (PLN)	Koszt całkowity zatrudnienia pracownika dla pracodawcy (PLN)
2020	2600,00	3132,48
2019	2250,00	2710,81

Planowane zmiany w wysokości płacy minimalnej i minimalnej stawki godzinowej budzą obawy w części środowiska osób niepełnosprawnych. Edyta Sieradzka, wiceprezes Ogólnopolskiej Bazy Pracodawców Osób Niepełnosprawnych OBPON.pl, cytowana w tekście na portalu niepełnosprawni.pl zauważa:

¹¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/P%C5%82aca_minimalna

Najbardziej obawiamy się utraty miejsc dla pracowników z niepełnosprawnością o najniższym wykształceniu i niskiej wydajności, wykonujących proste prace - wyceniane niżej niż płaca minimalna – mówi wiceprezes Sieradzka. – Utrzymanie tych osób w zatrudnieniu będzie dla pracodawcy zwyczajnie nieopłacalne. Rozmawiając z pracodawcami słyszymy, iż niestety będą musieli rozwiązać umowy z klientami, do których patrząc na podwyżkę płacy minimalnej musieliby dołożyć do kontraktu, a więc za tym będą musiały pójść zwolnienia właśnie pracowników niepełnosprawnych, bo dofinansowania już od kilku lat nie pokrywają im kosztów płacy, a teraz już w ogóle nie będą mogli ich wziąć pod uwagę.¹²

Dofinansowania z PFRON do zatrudniania osób z niepełnosprawnościami nie były waloryzowane od 2014 roku.

¹² <http://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/842565>

Ubóstwo

Raport EAPN Polska: Monitoring ubóstwa finansowego i polityki społecznej przeciw ubóstwu w Polsce

Zgodnie z najnowszym raportem Polskiego Komitetu Europejskiej Sieci Przeciwdziałania Ubóstwu w 2018 roku zakończył się, trwający od 2015 r, pozytywny trend spadku ubóstwa w Polsce. Co ważne przewidywane jest utrzymanie negatywnego trendu wzrostu ubóstwa skrajnego i relatywnego, o ile nie nastąpi interwencja rządu. Poniżej zamieszczamy streszczenie raportu, przywołując jego najważniejsze obserwacje i wnioski. Cały raport dostępny jest na stronie EAPN Polska¹³.

Liczba skrajnie ubogich Polaków wzrosła o ok. 422 tys. – w tym 90 tys. Dzieci. W 2018 r. zakończył się pozytywny trend spadkowy – zarówno ubóstwo skrajne jak i relatywne wzrosło (odpowiednio do 5,4 proc. i 10,9 proc.). Oznacza to, że populacja skrajnie ubogich Polaków powiększyła się o ok. 422 tysiące i obecnie szacowana jest na ponad 2 miliony osób. Wzrost skrajnego ubóstwa odnotowano wśród dzieci, seniorów, rodzin wielodzietnych i rodzin osób z niepełnosprawnością.

– Od 2015 r. skrajne ubóstwo w Polsce malało. Niestety w 2018 r. liczba skrajnie ubogich Polaków wzrosła o ok. 422 tysiące. Niepokoi fakt, że zaobserwowano wzrost ubóstwa skrajnego ogółem, ale też wśród dzieci, rodzin wielodzietnych, rodzin osób z niepełnosprawnością i seniorów – mówi dr hab. Ryszard Szarfenberg, przewodniczący EAPN Polska. – W kontekście świadczenia wychowawczego około 90 tysięcy skrajnie ubogich dzieci więcej z roku na rok, wymaga zdecydowanej reakcji. Jako EAPN Polska postulujemy, aby rząd ustalił jasny cel w zakresie walki z ubóstwem skrajnym dzieci poniżej 1 proc., czyli poniżej 62 tysięcy – dodaje.

Dlaczego mimo 500 plus ubóstwo rodzin z dziećmi rośnie? Od wprowadzenia świadczenia wychowawczego w 2016 r. ani razu nie było jego waloryzacji, więc przez inflację każdego roku 500 plus traciło na wartości. Z drugiej strony mimo zapowiedzi, nie waloryzowano także zasiłku rodzinnego dla najbiedniejszych rodzin, kryterium dochodowe do zasiłku również pozostało takie samo.

– Ceny rosną, a progi i wysokości świadczeń się nie zmieniają. Rodziny, w których świadczenia te są kluczową częścią budżetu, ponownie stają się ubogie. Dodatkowo brakuje zachęt ekonomicznych i wsparcia usługowego, które zwiększałyby szanse ubogich na udział w rynku pracy. Zniesienie

¹³ http://www.eapn.org.pl/wp-content/uploads/2019/10/Poland_Poverty-Watch_2019-ost.pdf

kryterium dochodowego na pierwsze lub jedyne dziecko nie zmieni sytuacji, bo najuboższe rodziny i tak wcześniej korzystały z tego wsparcia – mówi dr hab. Ryszard Szarfenberg.

W raporcie wskazano, że najuboższych nie zabezpiecza przed biedą wypłata świadczenia wychowawczego ani dobra sytuacja na rynku pracy (wzrost przeciętnego wynagrodzenia, płacy minimalnej, niskie bezrobocie). Korzyści najuboższych 20 proc. Polaków z tych pozytywnych trendów w postaci wzrostu realnych dochodów i wydatków spadły w 2018 r. (w przypadku wzrostu dochodów z 15,7 proc. do 1,5 proc.). Mimo to najubożsi Polacy deklarowali, że ich sytuacja poprawiała się pod względem zaspokojenia potrzeb bytowych i społecznych. Odsetek najuboższych, których nie stać na zaspokojenie potrzeb bytowych i socjalnych obniżył się z 30,7 proc. w 2017 do 24,7 proc. w 2018 roku. Biorąc pod uwagę lata 2015 - 2018 poprawa była jednak nieco większa w przypadku rodzin o średnich dochodach, gdzie sytuacja i tak jest o wiele lepsza.

W raporcie pozytywnie oceniono podniesienie wysokości zasiłku pielęgnacyjnego, renty socjalnej oraz wprowadzenie nowego świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji. Od 31 października 2018 r. zasiłek pielęgnacyjny jest o 30,42 zł wyższy i wynosi 184,42 zł. 1 listopada 2019 r. planowana jest kolejna podwyżka – do 215,84 zł.

– Cieszymy się, że rząd zauważył konieczność większego wsparcia rodzin osób z niepełnosprawnością, podniósł zasiłek pielęgnacyjny i rentę socjalną oraz wprowadził nowe świadczenie. Jednak te zmiany będą miały wpływ na ubóstwo dopiero w 2019 r., a w przypadku świadczenia uzupełniającego w 2020 roku – mówi dr hab. Ryszard Szarfenberg.

W raporcie EAPN¹⁴ Polska znajdziemy również niepieniężne oblicze problemu ubóstwa. W oparciu o model wielowymiarowego ubóstwa ATD Czwarty Świat, przedstawiono wypowiedzi Polaków doświadczających ubóstwa, które opisują problemy, ciągle ograniczenia i brak stabilności związane bezpośrednio z życiem w biedzie.

¹⁴ http://www.eapn.org.pl/wp-content/uploads/2019/10/Poland_Poverty-Watch_2019-ost.pdf

Usługi społeczne

Ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

1 stycznia 2020 wchodzi w życie ustawa powołująca do życia Centra Usług Społecznych. W założeniach ustawodawcy:

Zasadniczym celem projektu ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, stanowiącego inicjatywę ustawodawczą Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, jest rozwój i integracja systemu usług społecznych na poziomie lokalnym. Zachodzące w ostatnich latach zjawiska społeczne, w szczególności proces starzenia się społeczeństwa i osłabienie więzi międzypokoleniowych w rodzinie, skutkują stałym, dynamicznym wzrostem zapotrzebowania na organizowane przez władze publiczne usługi społeczne. Rosną też oczekiwania społeczne w zakresie wprowadzania oferty nowych rodzajów takich usług. Rozwiązania zawarte w projekcie ustawy wychodzą naprzeciw tym oczekiwaniom, tworząc ramy prawne mające ułatwić samorządom gminnym integrację i koordynację, przy wykorzystaniu nowej jednostki organizacyjnej – centrum usług społecznych, różnego rodzaju usług społecznych odpowiadających na potrzeby społeczności lokalnej¹⁵.

Inicjatywa prezydenta to efekt prac Narodowej Rady Rozwoju, wspartych przez funkcjonujący w ramach Kancelarii Prezydenta RP Zespół ds. Przeglądu Prawa Samorządowego.

Ustawa określa zasady przyjmowania przez gminę programów usług społecznych, zasady tworzenia, zadania, organizację oraz zasady działania centrum usług społecznych, a także zasady realizowania programów usług społecznych przez centrum. W myśl ustawy

Usługi społeczne oznaczają działania z zakresu:

- 1) polityki prorodzinnej,*
- 2) wspierania rodziny,*
- 3) systemu pieczy zastępczej,*
- 4) pomocy społecznej,*
- 5) promocji i ochrony zdrowia,*

¹⁵ Uzasadnienie do projektu ustawy:
orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/757DA180329B7DB0C125834D006EE702/%24File/1153-uzas.docx

- 6) wspierania osób niepełnosprawnych,
- 7) edukacji publicznej,
- 8) przeciwdziałania bezrobociu,
- 9) kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki,
- 11) pobudzania aktywności obywatelskiej,
- 12) mieszkalnictwa,
- 13) ochrony środowiska,
- 14) reintegracji zawodowej i społecznej

– podejmowane przez gminę w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej, świadczone w formie niematerialnej bezpośrednio na rzecz osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców”¹⁶.

Tworzenie CUS-ów nie będzie obowiązkowe, a jedynie fakultatywne. Będzie je można tworzyć na dwa sposoby. Pierwszy polega na przekształceniu ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych z jednoczesnym przejściem zadań danego ośrodka pomocy społecznej. Takie centrum będzie funkcjonowało na obszarze jednej gminy. Drugi sposób polegać będzie na utworzeniu CUS-u na mocy porozumienia władz gminnych, dwóch lub większej liczby gmin. W takim przypadku CUS będzie funkcjonował obok gminnych ośrodków pomocy społecznej, współpracując z nimi.

Przekształcenia instytucjonalne, które umożliwiła ustawa, budziły zaniepokojenie strony związków zawodowych pracowników socjalnych, odnośnie ciągłości i warunków zatrudnienia pracowników:

(...) Od początku podnosimy również kwestię zagwarantowania przyszłym pracownikom CUS ciągłości zatrudnienia oraz tych samych warunków pracy i płacy, które wynikają z ich umów o pracę zawartych w ośrodkach pomocy społecznej. Naszym zdaniem, przy zmniejszającej się liczbie chętnych do pracy w zawodach pomocowych – wprowadzenie nierównych i obniżonych zasad w ich zatrudnieniu, doprowadziłoby do jeszcze większego odpływu specjalistów, jak też do braku kadr niezbędnych do realizacji zadań w przypadku powołania Centrum¹⁷.

Na etapie prac nad ustawą udało się jednak wprowadzić poprawkę gwarantującą bezpieczeństwo zatrudnienia pracownikom w przypadku przekształcenia OPS w CUS.

¹⁶ <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190001818/O/D20191818.pdf>

¹⁷ <https://wgospodarce.pl/informacje/66595-cus-zwiazkowcy-wprowadzili-wazna-poprawke-do-ustawy>

Odbiorcami usług CUS mogą być wszyscy mieszkańcy. Dla obsługi ich potrzeb będą wypracowywane indywidualne plany usług społecznych, tj. pakiety usług realizowane w okresie od trzech do dwunastu miesięcy. CUSy mają też podejmować działania skierowane do całych społeczności lokalnych, których celem ma być m.in. integracja mieszkańców.

W Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej trwają obecnie prace nad dwoma rozporządzeniami Rady Ministrów dotyczącymi ustawy o CUS. Pierwsze z nich dotyczy minimalnych wymogów programowych, wymiaru zajęć dydaktycznych oraz wymagań kwalifikacyjnych kadry dydaktycznej szkoleń dla pracowników centrum usług społecznych¹⁸. Drugie to rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie wynagradzania pracowników samorządowych¹⁹. Projekty rozporządzeń są na etapie opiniowania. Proces można śledzić na stronie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, a także na stronie Rządowego Centrum Legislacji.

11 grudnia 2019 Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej ogłosiło konkurs na pilotaż CUS²⁰. W konkursie mogą startować: gminy liczące poniżej 5 000 mieszkańców, gminy liczące między 5 000 a 99 999 mieszkańców, miasta liczące od 100 000 mieszkańców, a także miasta na prawach powiatu. 30 projektów otrzyma dofinansowanie na łączną kwotę 100 mln zł. Pilotaż CUS będzie finansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego i Budżetu Państwa.

¹⁸ <https://www.gov.pl/web/rodzina/projekt-rozporzadzenia-rady-ministrow-w-sprawie-minimalnych-wymogow-programowych-wymiaru-zajec-dydaktycznych-oraz-wymagan-kwalifikacyjnych-kadry-dydaktycznej-szkolen-dla-pracownikow-centrum-uslug-spoecznych>

¹⁹ <https://www.gov.pl/web/rodzina/projekt-rozporzadzenia-rady-ministrow-zmieniajacego-rozporzadzenie-w-sprawie-wynagradzania-pracownikow-samorzadowych>

²⁰ <https://www.gov.pl/web/rodzina/wsparcie-kompleksowe-i-skoordynowane--o-centrach-uslug-spoecznych>